

PS: przedsiębiorczo i społecznie

PS: Przedsiębiorczo i społecznie: polskie doświadczenia w edukacji z obszaru przedsiębiorczości społecznej dla rozwijania postaw przedsiębiorczych wśród uczniów w Basztańskim Liceum TEMP. Raport podsumowujący – przewodnik dobrych praktyk.

Poznań – Basztanka 2024

Projekt został zrealizowany dzięki dofinansowaniu ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu RITA - Przemiany w regionie, realizowanego przez Fundację Edukacja dla Demokracji.

Spis treści

Streszczenie projektu	3
Czym jest przedsiębiorczość społeczna?	3
Etap I: Przygotowanie do prowadzenia warsztatów	5
Etap II: Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej w Basztańskim Liceum TEMP	6
Model realizacji warsztatów z przedsiębiorczości społecznej przedstawiający dobre praktyki w zakresie wdrażania rozwiązania w Ukrainie.....	11
Narzędzia – katalog dobrych praktyk.....	14
Podsumowanie.....	20

Streszczenie projektu

Projekt „Przedsiębiorczo i społecznie: polskie doświadczenia w edukacji z obszaru przedsiębiorczości społecznej dla rozwijania postaw przedsiębiorczych wśród uczniów w Basztańskim Liceum TEMP miał na celu podniesienie i rozwinięcie kompetencji przedsiębiorczych i społecznych młodzieży – uczniów Liceum TEMP z ukraińskiej Basztanki w celu zwiększenia ich udziału w życiu gospodarczym oraz społecznym miasta i regionu. Stało się to możliwe dzięki realizacji następujących działań: 1) transferu wiedzy i rozwiązań z zakresu ekonomii i przedsiębiorczości społecznej od polskich praktyków i edukatorów w tym obszarze; 2) organizacji cyklu szkoleń i warsztatów z przedsiębiorczości społecznej uwzględniającego różne formy aktywności biznesowej, gospodarczej i społecznej w basztańskim LO TEMP; 3) wsparciu 3 grup młodzieżowych w realizacji projektu edukacyjnego łączącego elementy społeczne i biznesowe; 4) opracowaniu raportu dobrych praktyk i rekomendacji oraz upowszechnieniu go wśród interesariuszy polskich i ukraińskich. Zadania te były realizowane w okresie od 1.01.2024 r. – 30.06.2024 r. przez Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych z Polski we współpracy z edukatorkami i nauczycielkami Liceum Ogólnokształcącego TEMP w Ukrainie. Partnerem wspierającym obie organizacje było Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży z Poznania.

Czym jest przedsiębiorczość społeczna?

Fundamentem działań projektowych były wartości przedsiębiorczości społecznej. Przedsiębiorczość społeczna (nazywana również ekonomią społeczną) to sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego. Dzięki temu służy m.in. integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu. Najprościej rzecz ujmując, przedsiębiorczość społeczna to działalność w centrum której znajduje się człowiek. Niejednokrotnie słabszy, zmagający się z różnymi trudnościami, potrzebujący naszego wsparcia. To również działalność, w której kluczową rolę ogrywa współpraca, umiejętność

sluchania innych i solidarność. Unikalną wiedzę i kompetencje w tym właśnie obszarze ekonomia społeczna ma do zaoferowania sektorowi oświaty. Przedsiębiorczość społeczna to również obszar działania, w którym ogromne doświadczenie ma lider projektu – Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych. SNRSS od ponad dwudziestu lat realizacje działania związane z rozwijaniem i upowszechnianiem ekonomii społecznej w Polsce. Szczególnie istotne w kontekście omawianego projektu są działania SNRSS związane z edukacją, przede wszystkim opracowany przez ekspertów SNRSS Program z przedsiębiorczości społecznej dla uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych.

Przedsiębiorczo i społecznie: program edukacyjny z przedsiębiorczości społecznej dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Program został opracowany przez Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych w 2019 roku na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej i zaakceptowany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Od tego czasu był kilkakrotnie aktualizowany i jest regularnie wykorzystywany podczas warsztatów realizowanych przez SNRSS w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w Poznaniu.

Program został podzielony na dwie części – część teoretyczną przybliżającą zagadnienia związane z ekonomicznym i społecznym wymiarem przedsiębiorczości społecznej oraz część praktyczną – jest to 18 scenariuszy zajęć o różnych poziomach trudności. Całość tworzy sześć bloków: 1) Wygrywam, więc jestem? 2) Chcę, mogę, pomagam; 3) Współpraca buduje; 4) Spółdzielczość jest dla uczniów; 4) Jak oni to robią: przedsiębiorczość społeczna w Polsce i na świecie; 6) Jestem stąd – działam tutaj. Poszczególne scenariusze wyposażone są w dodatkowe materiały dydaktyczne, które ułatwiają przeprowadzenie zajęć. Celem programu jest wzmacnianie postaw przedsiębiorczych wśród uczniów, ale również rozwijanie ich kompetencji z obszaru współpracy, solidarności, empatii i odpowiedzialności wobec osób słabszych i potrzebujących pomocy.

We współpracy z partnerem uznaliśmy, że są to kompetencje i postawy, które szczególnie mocno mogą być teraz przydatne młodzieży ukraińskiej.

Etap I: Przygotowanie do prowadzenia warsztatów

Przedsiębiorczość społeczna nie jest jeszcze zbyt popularnym rodzajem działalności w Ukrainie. Jest jednak znana i uważana za ważny element rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmacniania społeczności lokalnych w Ukrainie (za dr hab. prof. Alona Revko, Rozwój ekonomii społecznej w Ukrainie w czasie wojny. SOC nr9/2022). Warto jednak podkreślić, że według wiedzy dostępnej dla SNRSS i jego partnerów, działania edukacyjne związane z przedsiębiorczością społeczną są w Ukrainie rzadkością, co sprawia, że przedstawiane działania miały charakter innowacyjny.

Dlatego pierwszym etapem działań projektowych stały się warsztaty online (w wymiarze 40 godzin) z przedsiębiorczości społecznej dla nauczycielek biorących udział w projekcie, które następnie samodzielnie miały poprowadzić warsztaty. Podczas spotkań online z trenerami SNRSS dyskutowaliśmy między innymi o tym czym jest ekonomia społeczna, jaką rolę odgrywa w społeczności lokalnej i jak włączyć ją w działania o charakterze edukacyjnym. Kolejne bloki szkoleniowe wyglądały następująco: 1) Ekonomia społeczna – wprowadzenie 2) Ekonomia społeczna dla społeczności lokalnej; 3) Ekonomia społeczna edukacji; 4) Ekonomia społeczna – aspekty formalno-prawne; 5) Ekonomia społeczna – dobre praktyki w Polsce, Ukrainie i na świecie; 5) Ekonomia społeczna – zielona przyszłość. Dodatkowe szkolenie związane z przedsiębiorczością i doradztwem zawodowym zostało przeprowadzone przez ekspertki z Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży. Uczestniczki mogły również skorzystać z kursów MOOC opracowanych i udostępnionych przez Stowarzyszenie.

Równolegle trwały prace nad wstępną adaptacją materiałów dydaktycznych – kluczowym kryterium była ich użyteczność dla odbiorców ukraińskich. Po konsultacjach z partnerem ukraińskim wprowadzone zostały następujące zmiany:

- kontekst lokalny zrozumiały dla obiorcy z Polski został zastąpiony kontekstem międzynarodowym;
- wszędzie tam, gdzie było to możliwe dodane zostały przykłady działalności ukraińskich przedsiębiorstw społecznych;
- wybrane zostały najciekawsze scenariusze adekwatne do grupy docelowej, z którą mieli współpracować nauczyciele;
- wszystkie materiały zostały przetłumaczone na język ukraiński; na język ukraiński przetłumaczone zostały również materiały dydaktyczne wykorzystane do realizacji poszczególnych scenariuszy, jak np. gra karciana „Dziwne historie” czy Gra

„Zakładamy kooperatywę”.

Sposób realizacji poszczególnych zajęć został szczegółowo omówiony podczas szkoleń online, a następnie podczas wizyty studyjnej w Poznaniu.

Etap II: Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej w Basztańskim Liceum TEMP

Zacząć należy od tego, że z uwagi na wojnę i w trosce o bezpieczeństwo uczniów zajęcia szkole prowadzone są w Basztance wyłącznie w formie online, a sama szkoła od przeszło dwóch lat pozostaje nieczynna. Zaplanowana liczebność grupa była jednak na tyle niewielka (trzy grupy po 10 osób), podobnie jak wymiar czasowy (10 godzin lekcyjnych), że udało się przeprowadzić warsztaty w sposób stacjonarny, w szkolnej bibliotece. Każda z grup spotykała się w innym terminie. Każdej grupie towarzyszyła dwójka opiekunów prowadzących zajęcia. Zainteresowanie udziałem w warsztatach było bardzo duże – ostatecznie sformowane zostały trzy grupy, każda po 12 osób.

Poza aspektem edukacyjnym taki, a nie inny charakter prowadzenia warsztatów odegrał ważny aspekt psychologiczny – młodzież i nauczyciele spotkali się stacjonarnie po raz pierwszy od ponad dwóch lat (zanim jeszcze rozpoczęła się wojna, część zajęć prowadzona była w sposób online z powodu pandemii COVID-19). W czasie warsztatów zrealizowane zostały wszystkie zaproponowane przez SNRSS scenariusze, a także dodatkowy projekt edukacyjny – opracowanie rozwiązania, które łączyłoby ze sobą cechy społeczne i przedsiębiorcze.

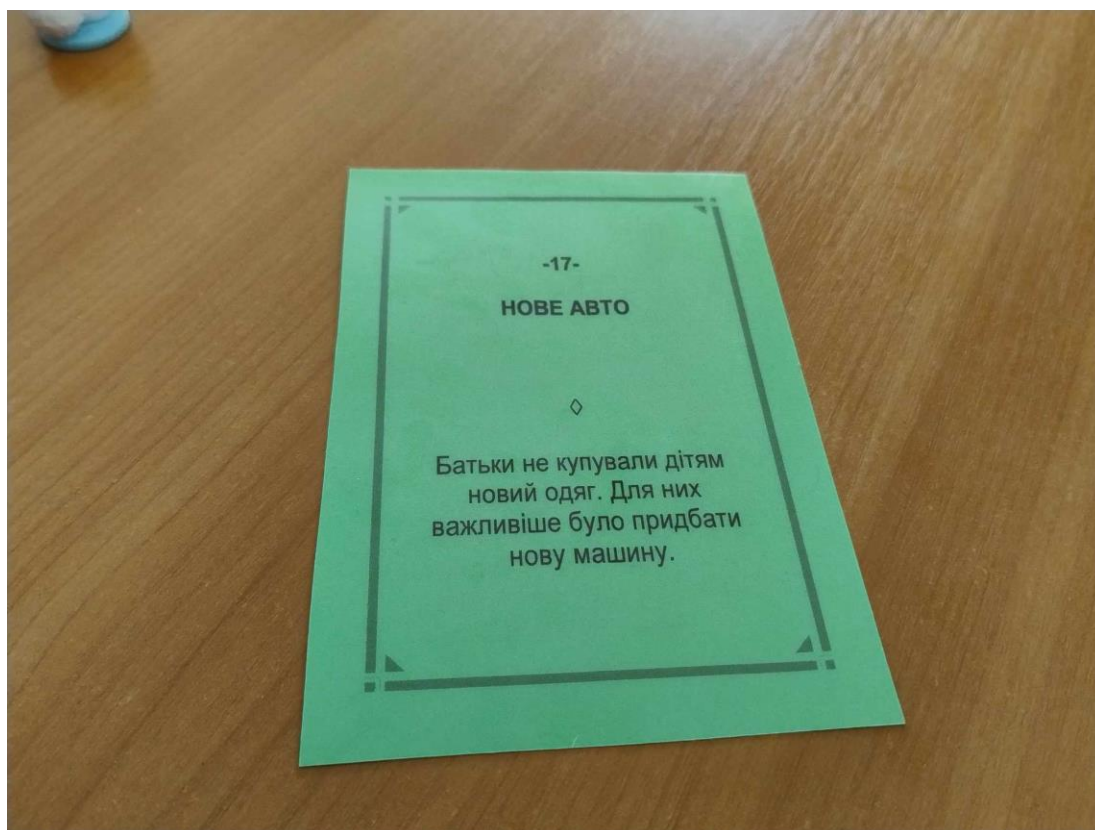
1. Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej. Ice-breaker.

Każdy ze scenariuszy przetestowany przez każdą z grupy, a następnie zmieniony w taki sposób, aby jak najlepiej odpowiadać na potrzeby samych uczniów. Zaadaptowane scenariusze oraz dodatkowe materiały edukacyjne (jak np. materiały dydaktyczne czy prezentacje) dostępne w językach ukraińskim i polskim są załącznikiem do niniejszego raportu, można je również pobrać ze strony internetowej www.przedsiębiorczosc-spoeczna.pl

Przebieg warsztatów

Temat pierwszych warsztatów brzmiał: **Wygrywam, więc jestem? / Chcę mogę pomagać.** Warsztaty koncentrowały się na wzmacnianiu umiejętności z obszaru kompetencji społecznych i obywatelskich, a także predyspozycji osobowościowych, takich jak: empatia, uważność, kreatywność i motywacja do działania. Uczniowie i uczennice poznali problemy, z jakimi mogą zmagać się osoby w trudnej sytuacji życiowej i dowiedzieli się, że porażka nie zawsze jest wyłącznie winą jednostki. Uczniowie szukali odpowiedzi na pytania: Czy każdy z nas jest kowalem własnego losu? Czy ludzie, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej ponoszą wyłączną odpowiedzialność za swoje niepowodzenia? Czy jako społeczeństwo jesteśmy zobowiązani do tego, żeby im pomóc?

Punktem wyjścia do rozmów na ten temat była gra karciana „Dziwne historie” zbudowana wokół zasady „20” pytań. Na podstawie krótkiego zdania oraz obrazka uczniowie próbowali odgadnąć sytuację, w jakiej znajdują się bohaterowie historii oraz okoliczności, w jakich do tego doszło.

2. Przykładowa karta z gry „Dziwne historie” przetłumaczona na język ukraiński

Uczniowie z zaangażowaniem brali udział w grze oraz w większości przypadków trafnie rozwiązywali historie, która mogła zdarzyć się bohaterom. Zrozumieli, że los, który spadł na drugiego człowieka nie zawsze jest jego winą, czy wyborem. Zajęcia te rozwinęły także u uczniów umiejętności formułowania problemów oraz szukania rozwiązań.

Temat kolejnych warsztatów brzmiał: Współpraca buduje. Warsztaty koncentrowały się na wzmacnianiu praktycznych umiejętności w zakresie pracy w zespole, rozumianej jako

umiejętność współdziałania oraz formułowania celów zbiorowych. Opierały się na założeniu, że wartość pracy zespołowej wynika jednocześnie z synergii, czyli z takiego współdziałania różnych czynników, którego efekt jest większy, niż suma poszczególnych działań. Warsztaty miały na celu pokazanie, że każda z ról jest jednakowo ważna. Na zajęciach wprowadzone zostają pierwsze elementy kooperatyizmu (oraz dyskusja na temat spółdzielczości uczniowskiej). Temat spotkał się z dużym zainteresowaniem młodzieży, jednocześnie, we wnioskach końcowych nauczyciele ukraińscy podkreślili, że spółdzielnie uczniowskie nie są rozwiązaniem znanym w Ukrainie. Zagadnienie to pozostaje zatem dla uczniów ukraińskich interesujące, ale abstrakcyjne.

Pierwsza część warsztatów polegała na udziale w grze planszowej **Co-opoly**, w której zakładali przedsiębiorstwo społeczne. Ich celem było przetrwanie na rynku i założenie nowego przedsiębiorstwa. Uczniowie poznali zasadę: „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego”, a także rozwiązywali zagadki i zarabiali pieniądze, pamiętając przy tym, że bankructwo jednej osoby, to przegrana całej grupy. Gra została przetłumaczona i zaadoptowana na potrzeby uczniów przez realizatorów projektu. Podczas kolejnych warsztatów kontynuowany był temat: Jak oni to robią? Przedsiębiorczość społeczna w Polsce, Ukrainie i na świecie. Warsztaty koncentrowały się na wzmacnianiu kompetencji związanych z przedsiębiorczością. Ich celem było połączenie umiejętności z obszaru przedsiębiorczości z elementami wrażliwości społecznej.

3. Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej. Zakładamy Kooperatywę.

Ważną rolę odegrała debata: **Czy wartości powinny mieć znaczenie w biznesie?** W klasie wyłonione zostały dwa zespoły, których zadaniem była obrona dwóch przeciwnych sobie twierdzeń: Wartości powinny mieć znaczenie w biznesie/Wartości nie powinny być w biznesie szczególnie istotne. Zarówno jury jak i publiczność zgodnie stwierdzili, że o wartościach w biznesie nie należy zapominać. Podsumowanie bloku działań: **Jestem stąd, działam tutaj** było zaprezentowanie projektu uczniowskiego łączącego ze sobą cechy przedsiębiorcze oraz społeczne. Trzy projekty zostały przedstawione podczas konferencji podsumowującej projekt w czerwcu 2024 roku.

4. Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej. Konferencja podsumowująca projekt.

Wnioski z realizacji zostały zebrane w formie modelu przeznaczonego do wykorzystania przez instytucje i organizacje ukraińskojęzyczne.

Model realizacji warsztatów z przedsiębiorczości społecznej przedstawiający dobre praktyki w zakresie wdrażania rozwiązania w Ukrainie.

Wprowadzenie

Wskutek wojny w Basztance zostały zniszczone niektóre sklepy, znacznych zniszczeń zaznały mieszkania. Oczekujemy, że okres powojenny będzie naznaczony takimi wyzwaniami jak bezrobocie, deficyt w budżecie miasta, a co za tym idzie trudności w zapewnieniu pełnego dostępu do usług publicznych, w tym pełnego dostępu do edukacji, służby zdrowia i zaspokojenia potrzeb socjalnych całej społeczności. W szczególnie trudnej sytuacji pozostają osoby młode – od dwóch lat doświadczające (poza traumą wojenną) wyzwań związanych z nauką zdalną.

Projekt postawił sobie za cele rozwinięcie kompetencji przedsiębiorczych i społecznych młodzieży – uczniów Liceum TEMP z Basztanki (Ukraina) w celu zwiększenia ich udziału w życiu gospodarczym oraz społecznym miasta i regionu realizując zadania, w t.l.: 1) transferu wiedzy i rozwiązań z zakresu ekonomii i przedsiębiorczości społecznej od polskich praktyków i edukatorów w obszarze ekonomii społecznej; 2) organizacji cyklu szkoleń warsztatów z przedsiębiorczości i przedsiębiorczości społecznej uwzględniającego różne formy aktywności biznesowej, gospodarczej i społecznej w basztańskim Liceum TEMP; 3) wsparciu 3 grup młodzieżowych w realizacji projektu edukacyjnego. Opracowaliśmy podejście, w którym wykorzystaliśmy polskie doświadczenie, które pozwoli innym liceom Ukrainy, gdzie obserwuje się podobny problem, stosować jego przy pracy z młodzieżą, a także założyć podstawy dla rozwoju postaw przedsiębiorczych szkolnej młodzieży, który wzmocni ich samodzielność, sprawczość oraz zachęci do tego, aby po ukończeniu szkoły związali swoją przyszłość ze swoimi miastami i wioskami.

Adaptacja polskich scenariuszy na potrzeby zajęć dla dzieci wiązała się z wieloma wyzwaniami:

- W Ukrainie nie ma praktyki spółdzielni uczniowskich, aby można było w pełni polegać na ukraińskich ramach prawnych, więc poprosiliśmy zespoły, aby wyobraziły sobie, że zakładają własne przedsiębiorstwa społeczne i przedstawiły ich główne obszary pracy i cechy (co będzie oferowane? Jaka jest cena? Kto będzie pracował? Jak będą sprzedawane produkty? Kim są klienci? itp.)
- niski poziom socjalizacji uczniów, którzy już przed wojną byli w systemie nauczania zdalnej przez prawie 2 lata, a teraz wojna trwa od prawie 2 lat, - początkowo szkolenie zostało

przeprowadzone zdalnie - uczniowie nie podejmowali inicjatywy, nie chcieli odpowiadać, byli bierni i zamknięci. Wprowadziliśmy więc spotkania stacjonarne, a w nich elementy gier team-buildingowych, icebreakerów na każdym warsztatach i to zadziałało bardzo dobrze.

- Podczas zajęć - z których każde trwała od 1,5 do 3 godzin - uczniowie otrzymywali soki, wodę i ciasteczka, aby zachęcić ich do działania.
- Podczas przygotowań do konferencji końcowej obecność gości - polskich partnerów, przedstawicieli Rady Miasta Basztanka itp. bardzo dobrze motywowała uczniów. Po konferencji zorganizowany został poczęstunek dla uczniów.

Wnioski

Rozdziały	Uwagi
Kolejność etapów zajęć z uczniami	1. Zapoznanie nauczycieli z tym modelem oraz przestudiowanie materiałów dydaktycznych, prezentacji, scenariuszy zajęć z uczniami. 2. Sami nauczyciele powinni spróbować zagrać w gry «Dziwne historie» i «Zakładamy kooperatywę» co najmniej dwa razy. Byłoby wspaniale, gdyby nauczycielom mógł doradzić ktoś, kto wcześniej grał w te gry. 3. Przeprowadzenie 6 zajęć z uczniami. 4. Przygotowanie przez uczniów prezentacji swoich projektów oraz publicznej konferencji końcowej w celu nagłośnienia ich pracy przed rówieśnikami i zaproszenia gości honorowych w celu zwiększenia motywacji uczniów.
Grupa docelowa	Uczniowie liceów w Ukrainie Wiek uczniów: 13-17 lat
Kadra (kto może prowadzić?)	Nauczyciele Liceum, przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na rzecz rozwoju społeczności.
Cele szkolenia	Celem szkolenia jest rozwinięcie kompetencji przedsiębiorczych i społecznych młodzieży, podniesienie poziomu umiejętności prezentacji publicznej, wystąpień publicznych i gotowości do pracy w zespole.
Rezultaty szkolenia	Wiedza: uczestnicy poznają czym jest przedsiębiorstwo społeczne, przykłady istniejących przedsiębiorstw społecznych, biznesplan i jego elementy, co jest podstawą działalności przedsiębiorstw.

	Umiejętności: prezentacje, wystąpienia publiczne, praca zespołowa, zbieranie i przetwarzanie informacji, nawiązywanie kontaktów z partnerami, planowanie własnego czasu. Zrozumienie: uczestnicy rozumieją, że przedsiębiorstwa społeczne nie mogą działać w próżni, i że najlepiej realizują swoje cele we współpracy z innymi partnerami.
Opis szkolenia oraz konferencji końcowej	• Szkolenia mają charakter offline. Częstotliwość zajęć: 1 raz w tygodniu. Liczba dzieci w jednej grupie: optymalnie do 15 osób. Liczba grup: należy utworzyć co najmniej 3 takie grupy, aby podczas konferencji końcowej można było usłyszeć, co zrobiły inne grupy i tym samym pobudzić zainteresowanie i oraz element rywalizacji. Zalecany czas trwania każdego szkolenia wskazany w odpowiednich scenariuszach, ale może się różnić w zależności od przewidywanego czasu, opartego na charakterystyce każdej grupy. łączny wymiar godzin kursu wynosi co najmniej 10 godzin. «Ice breaker» są obowiązkowym i ważnym elementem zajęć, dlatego zdecydowanie zalecamy ich stosowanie, gdyż pozwala to na podniesienie poziomu spójności uczniów i stworzenie swobodnych warunków dla aktywności uczniów. • konferencja końcowa Zalecany czas trwania to 1,5-2 godziny. Program może obejmować powitanie gości, prezentacje pomysłów przez zespoły - maksymalnie do 10 slajdów, czas na 1 prezentację - do 10 minut, pytania i odpowiedzi, drobne nagrody dla zespołów oraz podsumowanie konferencji. Honorowi goście konferencji: mogą to być przedstawiciele zaprzyjaźnionych organizacji pozarządowych, partnerzy, przedstawiciele władz lokalnych itp. Sala konferencyjna: wystarczająco wygodna, aby pomieścić odpowiednią liczbę uczestników i wyposażona w laptop i ekran do prezentacji. Dodatkowe elementy: jeśli to jest możliwe, każda grupa powinna mieć coś wspólnego w ubiorze, aby zademonstrować przynależność do zespołu. W naszym przypadku każdy członek zespołu otrzymał koszulkę w swoim kolorze.
Zastosowane metody	Prezentacja, praca w grupach oraz indywidualna, gra, dyskusja, wykład, oglądanie filmów.

Scenariusze zajęć lekcyjnych do wykorzystania	https://przedsiębiorczosc-spoeczna.pl/2024/07/18/rita-materialy-dydaktyczne-rita/
Materiały dydaktyczne oraz prezentacje dla zajęć	https://przedsiębiorczosc-spoeczna.pl/2024/07/18/rita-materialy-dydaktyczne-rita/

5. Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej.

Narzędzia – katalog dobrych praktyk.

Podczas realizacji zadań związanych z warsztatami z przedsiębiorczości społecznej poza opisanym już programem z przedsiębiorczości społecznej zostały wykorzystane następujące narzędzia:

1. Gra karciana Dziwne historie:

Dziwne historie to prosta gra karciana oparta na zasadzie gry w „20 pytań” przeznaczona dla dwóch i więcej osób. Pomaga przełamywać stereotypy, uczy solidarności i wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka.

Jak grać?

Wybierzcie mistrza lub mistrzynię gry. Będzie to osoba, która pozna całą historię. Wspólnie z resztą grupy spróbujcie zrekonstruować wydarzenia, które doprowadziły do sytuacji opisanej na awersie karty. Podczas gry możecie zadawać różne pytania, na które mistrz lub mistrzyni może odpowiedzieć „tak” lub „nie”.

Porzućcie uprzedzenia, zadawajcie trafne pytania a przekonacie się, że wszystko bywa czasem zupełnie inne niż mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka. A kiedy już będziecie gotowi i gotowe, zaprojektujcie swoją własną historię.

Czas gry

5-45 minut

2. Gra planszowa „Zakładamy kooperatywę”

Wyjątkowa gra planszowa, w której uczestnicy zakładają przedsiębiorstwo społeczne. Ich celem jest przetrwanie na rynku i założenie nowego przedsiębiorstwa, a najważniejszą zasadę gry można podsumować bardzo prosto: jeden za wszystkich, wszyscy za jednego. Rozwiązujcie zagadki, zarabiacie pieniądze i pamiętajcie: bankructwo jednej osoby, to przegrana całej grupy.

„Kooperatywa” jest kooperacyjną grą zespołową, co oznacza, że gracze muszą ze sobą współpracować, po to żeby z powodzeniem założyć i prowadzić kooperatywę. **Gra kończy się w chwili założenia przez grupę nowej kooperatywy.** Aby to osiągnąć gracze muszą wylosować z kart WYZWANIA kartę „załóż nową kooperatywę”, następnie wykonać wypisane na niej zadania. Gracze przegrywają, jeśli podczas rozgrywki którykolwiek z nich zbankrutuje albo jeśli zbankrutuje sama kooperatywa.

Kooperatywa może zarabiać dzięki wykonywaniu przez graczy rozmaitych wyzwań z karty **ZADANIA**. Mogą to być kalambury (rysowanie, pokazywanie) lub tabu (zakazane słowa). Za poprawne wykonanie zadania kooperatywa zdobywa sumę pieniędzy wskazaną na karcie. Dodatkowe fundusze można zdobyć dzięki realizacji zadań z niektórych kart: **ŚWIAT** i **ZASOBY**. Uwaga jednak, karty te kryją w sobie również wiele niemiłych niespodzianek dla kooperatywy związanych ze stratą pieniędzy na rzecz banku.

Czas: 90 minut

Liczba uczestników: 2-12 + animator

Zanim rozpocznesz:

1. Każdy z uczestników losuje kartę gracza. Na karcie znajdują się punkty startowe, na podstawie których bank wypłaca mu jednorazową bezzwrotną dotację. Na karcie znajdują się dodatkowo informacje o kosztach życia każdej postaci. Na podstawie tej informacji każdy z graczy powinien wpłacić do banku wskazaną sumę pieniędzy.
2. Gracze powołują kooperatywę: wymyślają nazwę kooperatywy, jej działalność, a także **wpłacają określoną sumę na fundusz założycielski**. Wysokość tej sumy gracze mogą ustalić samodzielnie, ale każdy z nich powinien wpłacić dokładnie taką samą kwotę.
3. **Początek gry.** Każdy z graczy rzuca kostką. Cała grupa stosuje się do zadań pojawiających się na planszy. Mogą to być ZADANIA, ZASOBY, ŚWIAT albo WYZWANIA.

ZADANIA: gracze mają do wyboru trzy rodzaje zadań: RYSOWANIE, POKAZYWANIE albo ZAKAZANE SŁOWA. Jeśli uda im się odgadnąć hasło zdobywają dla Kooperatywy sumę pieniędzy wskazaną na karcie. W przypadku niepowodzenia Kooperatywa wpłaca do banku kwotę wskazaną na karcie.

ZASOBY: kooperatywa może zainwestować posiadane środki i kupić karty, które będą oddziaływać w przyszłości, takie jak np. ubezpieczenie czy nowe wyposażenie.

ŚWIAT: karty z tej serii przynoszą wydarzenia, które mogą mocno namieszać w życiu kooperatywy i jej członków – zarówno w negatywny (CHOROBA, SZKODY) jak i pozytywny (SPOŁECZEŃSTWO, PUNKTY) sposób.

WYZWANIA: karty, które otwierają przed Kooperatywą nowe możliwości pod warunkiem, że zdecyduje się podjąć ryzyko. Wśród kart WYZWANIA znajduje się również karta „Założ nową kooperatywę”, która pozwala drużynie (po wykonaniu znajdujących się na niej zadań) zakończyć grę.

Dodatkowo na planszy znajdują się również pola oznaczone „uściskiem ręki”. Kiedy pionek drużyny znajdzie się na tym polu, nie ma żadnej akcji. Zespół może odpocząć i przedyskutować wszystko, co do tej pory się wydarzyło.

4. Dwa razy w roku w dzień wypłaty kooperatywa może wypłacić wynagrodzenie swoim członków. Są to również jedne dni (poza końcem roku) kiedy możliwe są przepływy finansowe między członkami kooperatywy.
5. Wraz z końcem roku należy wykonać polecenia, które znajdują się na planszy – gracze wpłacają do banku koszty utrzymania. Z każdym kolejnym rokiem gry koszty utrzymania każdego z graczy wzrastają o 3 euro.

Gra dopuszcza tylko dwie możliwości – albo wszyscy wygrywają albo wszyscy przegrywają. Dlatego uczy solidarności, pracy zespołowej oraz demokratycznego zarządzania. Głos każdego z uczestników gry ma takie samo znaczenie!

3) Projekt edukacyjny – przedsiębiorczo i społecznie

Metoda nauczania kształtująca wiele umiejętności oraz integrująca wiedzę z różnych dyscyplin. Te cechy sprawiają, że jest wyjątkowo dobrym narzędziem do nauczania z zakresu tak interdyscyplinarnego przedmiotu, jakim jest przedsiębiorczość społeczna. Istotą tej metody jest samodzielna praca służąca do realizacji określonego przedsięwzięcia w oparciu o przyjęte wcześniej hipotezy. Celem takich projektów jest samodzielne zdobywanie nowej wiedzy oraz nabywanie umiejętności współpracy oraz podziału obowiązków w grupie. Karta pracy projektu znajduje się w załączniku do niniejszego katalogu.

4) Burza mózgów

Aktywizująca metoda nauczania, która pozwala na wypracowanie i doskonalenie pomysłów grupowych. Jej dużym atutem jest łatwość w przygotowaniu. Burza mózgów składa się z trzech etapów. I. Wprowadzenie. Etap pierwszy rozpoczyna się od przedstawienia przez prowadzącego pytania lub zagadnienia. Następnie nauczyciel przygotowuje grupę do problemu, jaki mają rozwiązać (może wykorzystać do tego pogadankę lub wykład) oraz

zapoznaje grupę z zasadami uczestnictwa w burzy mózgów. Metoda polega na postawieniu przez prowadzącego pytania lub zagadnienia. Należy zwrócić uwagę na następujące reguły:

- Każdy uczeń ma prawo zgłosić dowolną liczbę pomysłów.
- Ważna jest liczba, a nie jakość pomysłów.
- Pomysły nie mogą być przez nikogo oceniane, krytykowane i komentowane.
- Można korzystać z wcześniej zgłoszonych pomysłów, zmieniać je lub rozwijać.
- Nie notuje się autora pomysłu.
- Pomysły mogą być najbardziej śmiałe i niedorzeczne.
- Głosu udziela prowadzący sesję.
- Pomysły powinny być notowane na tablicy, ewentualne w zeszycie (wybieramy sekretarza)

W innym wariantcie, aby zapewnić pełną anonimowość i nieocenianie, pomysły zgłasza się na osobnych kartkach. Sekretarz (uczeń) grupuje kartki według koncepcji rozwiązań.

II. Zbieranie pomysłów. Uczniowie podają pomysły rozwiązania tego problemu. Sesja trwa 5-15 minut. Jej koniec wyznacza wyraźny spadek liczby zgłaszanych pomysłów lub decyzja nauczyciela, że zgromadzony materiał wystarczy już do dalszego prowadzenia lekcji i rozwiązania problemu.

III. Analiza pomysłów. Ocena rozwiązań następuje dopiero po zgłoszeniu wszystkich propozycji. Następuje dyskusja na temat każdego rozwiązania i jego ocena. Uczniowie wspólnie z nauczycielem wybierają najtrafniejsze rozwiązania problemu postawionego przez nauczyciela i uzasadniają swoje stanowisko. Najlepsze rozwiązanie zostaje wprowadzone w życie i sprawdzone pod względem efektywności (źródło: Wikipedia).

5) Praca w małych grupach Jedna z najpopularniejszych metod aktywizujących uczniów. Polega na współpracy kilku uczniów przy opracowywaniu wspólnego zadania. W naszym programie korzystamy z niej często i chętnie, ponieważ umiejętności, które uczniowie zdobywają podczas pracy w grupie są niezwykle bliskie wartościom spółdzielczym. To m.in.: współpraca, rozwijanie zasady wzajemnej pomocy, demokratyczne podejmowanie decyzji, przełamywanie izolacji

i włączanie w pracę nad zadaniem osób nieśmiałych czy słabszych czy współodpowiedzialność za innych członków grupy.

6) Spółdzielnia uczniowska to rodzaj organizacji działającej w ramach placówki oświatowej. Działalność w spółdzielni uczniowskiej wspiera rozwój postaw przedsiębiorczych i obywatelskich. Kompetencje nabywane podczas działalności to między innymi wiedza z zakresu ekonomii i prawa, umiejętność uczenia się i pracy w zespole. Każda ze spółdzielni opracowuje własny statut, który będzie podstawą jej działania. Statut określa organizację, zakres i sposób działania spółdzielni, członkostwo, uprawnienia władz spółdzielni oraz kwestie dotyczące funduszy i finansów spółdzielni. Punktem wyjścia może być **wzorcowy statut spółdzielni uczniowskiej** opracowany przez Krajową Radę Spółdzielczą w porozumieniu z ówczesnym Ministerstwem Oświaty i Wychowania i zatwierdzony w 1983 roku uchwałą II Kongresu Polskiej Spółdzielczości. Ważne, aby opracowany statut był spójny ze statutem placówki, w której działać będzie spółdzielnia. Statut wyznacza również organy odpowiedzialne za działalność spółdzielni: Walne Zgromadzenie, Zarząd oraz Radę Nadzorczą. W ramach organów statutowych działać mogą wyłącznie członkowie spółdzielni.

Spółdzielnia uczniowska może zrzeszać dowolną liczbę uczniów, powinno być ich jednak nie mniej niż dziesięcioro. Jest prowadzona przez uczniów samodzielnie – pod opieką nauczyciela – opiekuna. Nadzór nad nią sprawuje Krajowa Rada Spółdzielcza poprzez instruktora spółdzielni uczniowskich oraz dyrektora szkoły, który również zatwierdza statut spółdzielni. Spółdzielnia jako twór wewnętrzny szkoły nie płaci podatków, ale też jej członkowie nie otrzymują comiesięcznego wynagrodzenia. Zysk może zostać przeznaczony na realizację wspólnego celu – może to być wycieczka klasowa albo wspólne wyjście do kina. W Polsce rozwój spółdzielczości uczniowskiej wspierany jest przez Fundację Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej z Krakowa. O wsparcie w tworzeniu spółdzielni uczniowskiej warto również zwrócić się do lokalnego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

7) Debaty, których zadaniem jest dyskusja nad określoną tezą. W debacie zabronione jest obrażanie lub wyśmiewanie mówców strony przeciwnej. Debata przebiega w następujący sposób: → tezą debaty jest stwierdzenie, które stanowi podstawę do dyskusji. Definicja tego stwierdzenia zostanie określona przez pierwszego mówcę debaty; → są dwie drużyny, z

których jedna opowiada się za danym stwierdzeniem, a druga zajmuje przeciwne stanowisko; → drużyna opowiadająca się za stwierdzeniem musi je objaśnić; debata prowadzona jest przez marszałka debaty debata kończy się mowami końcowymi obu stron, które podsumowują ich punkt widzenia (Teacher's Guide to Introduce Debate za: Kształcenie postaw przedsiębiorczych. Przewodnik, Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży, Poznań 2017). Debaty pomagają rozwijać takie umiejętności jak „zrozumiałe wypowiadanie się, umiejętność perswazji i komunikacji, a także umiejętność wypowiadania się w sposób ustrukturyzowany i przejrzysty (...). Kluczowa staje się również umiejętność współpracy z innymi (umiejętność współpracy wewnątrz drużyny”).

Podsumowanie

Warsztaty z przedsiębiorczości społecznej zostały zrealizowane przez Wnioskodawcę zgodnie z ustalonym harmonogramem. Podczas realizacji zespoły Stowarzyszenia oraz Liceum TEMP nie napotkały żadnych istotnych trudności, warto zarazem podkreślić, że rekrutacja szkół do projektu przebiegła bardzo sprawnie, a zainteresowanie współpracą było naprawdę duże. Mamy nadzieję, że będzie to przesłanką do realizacji podobnych przedsięwzięć w przyszłości. W czasie realizacji projektu udało się również nawiązać kontakt pomiędzy LO TEMP oraz Zespołem Szkół Handlowych w Poznaniu. Podczas dodatkowego spotkania online młodzież obu szkół miała okazję wymienić się doświadczeniami, oby był to początek dalszej współpracy.

Rezultaty projektu zostały również zaprezentowane przedstawicielom Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Funduszy i Rozwoju Regionalnego w Polsce, a także Mikołajewskiemu Centrum Młodzieżowemu w Ukrainie.

Scenariusze zajęć oraz materiały dydaktyczne w językach polskim i ukraińskim można znaleźć na stronie internetowej: www.przedsiębiorczosc-spoieczna.pl